Metsa- ja põllumaa muutused Eestis saja aasta jooksul

Eesti Maaülikool XV Mullapäev "Mullaandmetest otsusteni" 5. detsember 2024

Jürgenson, Evelin; Järve, Marii; Maasikamäe, Siim; Põdra, Kätlin. katlin.podra@emu.ee
Eesti Maaülikool, Metsa- ja maakorralduse ning metsatööstuse õppetool

Saja aasta jooksul on Eestis põllumajandusliku maa pindala vähenenud ja metsamaa pindala kasvanud. Poster annab ülevaate maakasutuse ja maaomandi muutustest saja aasta jooksul.

1918-1939

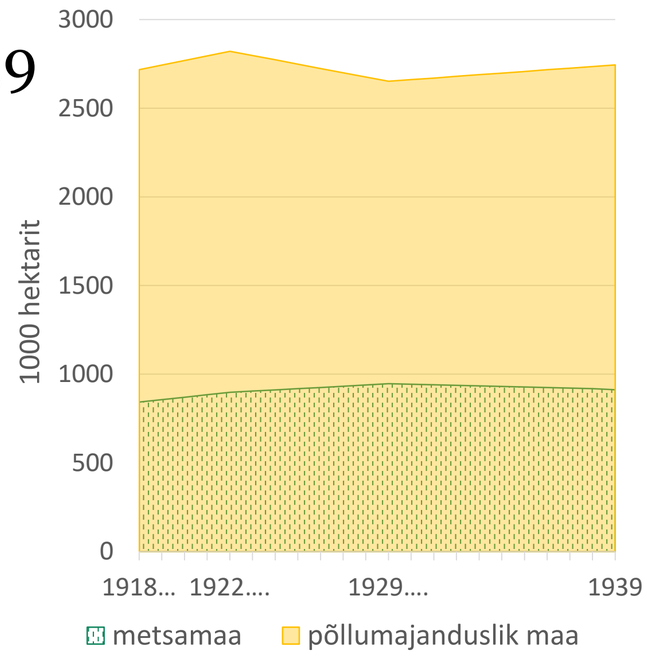

Joonis 1. Metsamaa ja põllumajandusliku maa pindala Eestis 1918-1939

Pärast Eesti iseseisvumist 24. veebruaril 1918 alustati maareformi, mille käigus jagati mõisate suurmaaomand väiksemateks taludeks. Mõisate metsad jäid peamiselt riigi omandisse, mõisapõldudele tekkisid uued külad. Kõlvikulises vaates oli maakasutus sel perioodil üsna stabiilne.

1940-1944

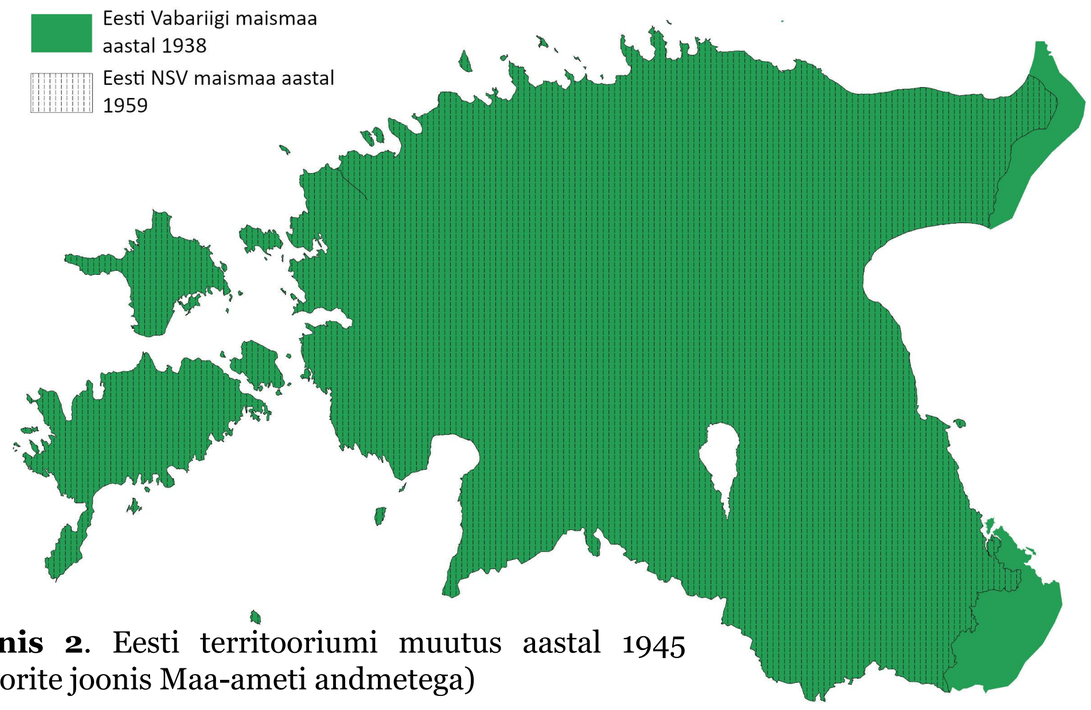

Joonis 2. Eesti territooriumi muutus aastal 1945 (Autorite joonis Maa-ameti andmetega)

Aastal 1940 sunniti Eesti liituma Nõukogude Liiduga. Lühikest aega (1941-1944) oli Eesti Saksa okupatsiooni all, kuid pärast seda jätkus Nõukogude Liidu okupatsioon. Aastal 1944 liideti Viru ja Petseri alad Leningradi ja Pihkva oblastitega (Joonis 2). Maakasutuse kõlvikulise koosseisu kohta on sellest perioodist informatsiooni vähe, seega järeldusi selle põhjal teha ei saa.

Maakasutuse muutuste andmete allikad:
Eesti põllumajandus. Statistilised aastaraamatud
FAOSTAT. Land Use data
Kasepalu, A. (1991). Mis peremees jätab, selle mets võtab
Keskkonnaagentuur. Aastaraamat „Mets ....“
Virma, F. (2004). Maasuhted, ... ja maakorraldus Eestis

Eesti ajaloolised piirid:
Maa-amet. (2024). Ajalooline haldusjaotus.

1945-1990

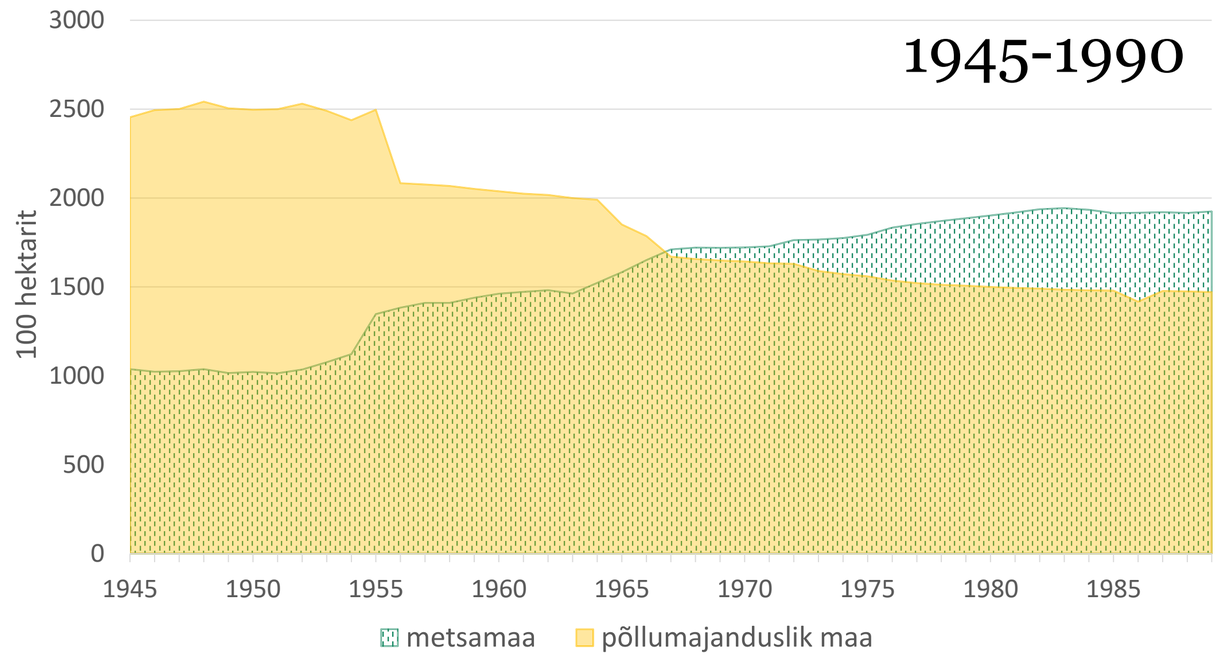

Joonis 3. Metsamaa ja põllumajandusliku maa pindala Eestis 1945-1990

Kogu maa natsionaliseeriti aastate 1944-1947 maareformi käigus, talupoegadele jäi ainult õigus maad kasutada. Sellel perioodil loodi sovhoose ja kolhoose, mis aja jooksul pidevalt kasvasid. Maakasutuses viis suurtootmine, tehnoloogia areng ja eraomandi puudumine selleni, et vähem viljakad ja väiksemad maatükid jäeti põllumajanduslikust kasutusest välja. Maakasutuse kohta koostati igal aastal bilanss, mis näitab hästi põllumajanduslike maade pindala vähenemist ja nende arvelt metsamaade pindala suurenemist. Suurtootmine põhjustas talude ja külade hääbumise, inimesed kolisid alevikesse. Selles osas tekkis muutus 1980ndate lõpus, kui talusid hakati taastama.

1991-2021

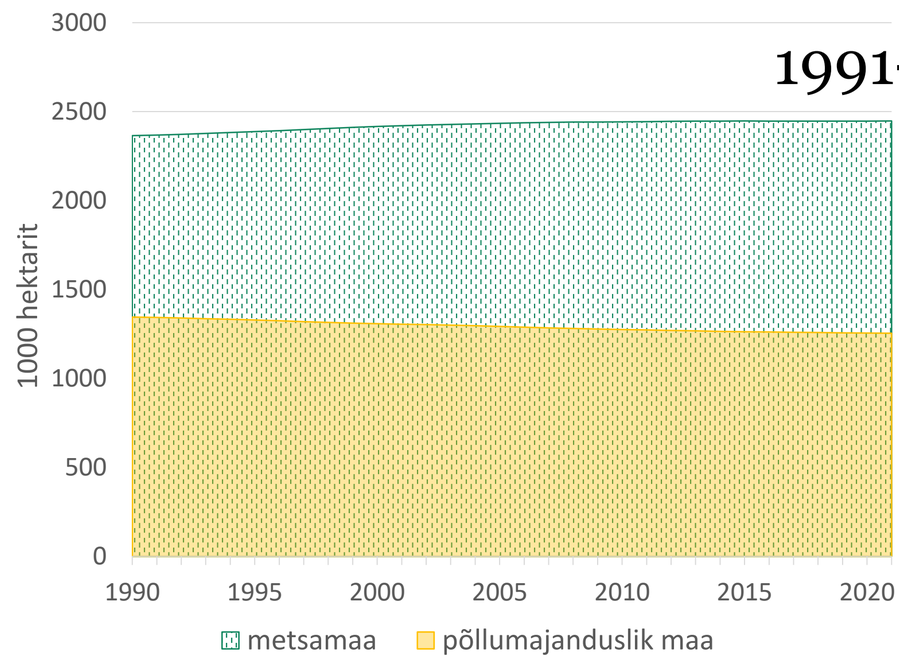

Joonis 4. Metsamaa ja põllumajandusliku maa pindala Eestis 1990-2021

Eesti taasiseseisvus 20. augustil 1991 ning alustas maareformi eraomandi taastamiseks, mille üks eesmärk oli talupidamise taastamine. Maareformi käigus moodustati väikesed talud, kuid tänaseks on põllumajanduslikud tootmisüksused valdalt suured. Maakasutuse muutusi ei ole sütemaatiliselt jälgitud, kuid erinevate allikate põhjal on võimalik muutused graafikule panna.
Euroopa Liidu eesmärkide hulka kuulub metsamaade pindala suurendamine, kuid Eestis on sajandi vältel metsamaade pindala juba oluliselt suurenenud. Oleme näide sellest, et ka põllumajanduslikult kasutatavat maad on vaja kaitsta.